

UDK:159.9

Dilshod ARZIKULOV,
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti dotsenti, psixol.f.n.,
E-mail: arzikulov.70.02@mail.ru

O'zMU professori, psix.f.d D.G. Muxammedova taqrizi asosida

MILLIY GVARDIYA HARBIY XIZMATCHI (XODIMLARI) KASBIY MADANIYATI TUSHUNCHASINING IJTIMOIY – PSIXOLOGIK JIHATLARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada jamoat xavfsizligini ta'minlashda Milliy gvardiya harbiy xizmatchi (xodimlari) kasbiy madaniyati tushunchasining ijtimoiy – psixologik jihatlari o'rganishda zarur bo'ladigan psixologik bilimlarni zarurati nazariy tahlil qilingan.
Kalit so'zlar: Madaniyat, kasb, faoliyati, kasbiy faoliyat kasbiy madaniyati, kasbiy qadriyatlar, kasbiy odatlari, kasbiy xulq-atvor, kasbiy meyorlar, ijtimoiy-psixologik fazilat.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОНЦЕПЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ

Аннотация

В данной статье теоретически анализируется потребность в психологических знаниях, необходимых для изучения социально-психологических аспектов концепции профессиональной культуры военнослужащих (сотрудников) Национальной гвардии в обеспечении общественной безопасности.

Ключевые слова: Культура, профессия, деятельность, профессиональная деятельность, профессиональная культура, профессиональные ценности, профессиональные привычки, профессиональное поведение, профессиональные нормы, социально-психологические качества.

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE CONCEPT OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF MILITARY SERVANTS OF THE NATIONAL GUARD

Annotation

This article theoretically analyzes the need for psychological knowledge, which is necessary for studying social-psychological aspects of the concept of professional culture of National Guard servicemen (employees) in ensuring public safety.

Key words: Culture, profession, activity, professional activity, professional culture, professional values, professional habits, professional behavior, professional norms, social-psychological quality.

Kirish. Madaniyatning yuzaga kelishi va taraqqiyotida inson faoliyati muhim omil hisoblanadi, shu bois inson madaniyat o'rganadigan predmet sohasining markazida turadi. Bu omilning bir necha ko'rinishlari mavjud: birinchidan, «madaniyat» tushunchasi insonning butun faoliyatini qamrab oladi yoki har qanday insoniy faoliyat madaniy faoliyatdir; ikkinchidan, «madaniyat» tushunchasi inson faoliyatining barcha sohasini emas, balki faqat ijodiy sohasini, ya'ni qandaydir yangi, mo'jizakor, takrorlanmas narsalarni yaratadigan faoliyatini ifodalaydi; uchinchidan, «madaniyat» tushunchasiga faoliyatning o'zi emas, balki faoliyat usullari kiradi.

Hozirgi vaqtda matbuotda va rasmiy hujjatlarda huquqni muhofaza qilish idoralarining qoniqsiz faoliyati sabablari sifatida ushbu soha xodimlarining kasbiy madaniyat darajasi pastligi nazarda tutilayotganligini tez-tez uchratish mumkin. Shu o'rinda aytish joizki, ba'zan bunday fikr-mulohazalar kasbiy madaniyat tushunchasidan ajratilgan holda bildirilgandek taassurot uyg'otadi. Jumladan, tizimga hali hanz tasodifan kirib qolgan ma'naviy-axloqiy nopok, kasbiy madaniyati past kimsalarning borligi ta'kidlab o'tilgan. Bunday holatlarning oldini olish uchun esa xodimlarni huquqiy tarbiyalash barobarida ularning kasbiy madaniyat darajasini ham ko'tarish zarur. Buning uchun esa har bir xodim o'z xizmat vazifasini sidqidildan bajarishi, kasbiy madaniyati darajasini doimo o'stirib borishi lozim.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. «O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi shaxsiy tarkibining odob-axloq

qoidalari» O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi qo'mondonining 2022-yil 31- oktabrdagi 329-son buyrug'ida: «..... o'zlarining xizmat vazifalarini vijdonan bajarishda shubha paydo qilishi mumkin bo'lgan xulq-atvordan o'zini tiyish, shuningdek o'z obro'siga yoki davlat organining nufuziga zarar yetkazishga qodir bo'lgan vaziyatlarga yo'l qo'ymaslik»[1],– deyilgan. Bu talablarni bajarish har bir xodimning burchi va kasbiy madaniyatining asosi ekanligini unutmastik lozim.

Shu o'rinda haqli savol tug'iladi: Umuman olganda, milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy madaniyati sifatidagi fenomenning o'zi mavjudmi? Agar mavjud bo'lsa, uning tarkibiy tuzilishi va shakllantirish imkoniyatlari qanday? Ushbu savollarga mazkur maqola orqali javob izlashga harakat qilamiz.

Darhaqiqat, milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy madaniyati tushunchasi va uni ijtimoiy-psixologik tahlil qilish uchun, birinchi navbatda, «kasb», «madaniyat», «faoliyat» kabi tushunchalarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Ushbu tushunchalar orasida «madaniyat» tushunchasi muhim o'rin tutadi. Chunki madaniyat ulkan hodisotlar olamini qamrab olgan va mavhumotning yuksak darajasidagi eng umumiy falsafiy-ijtimoiy tushunchalardan biri hamda madaniyat nazariyasi tahlilini to'g'ri yo'naltira olishi ijtimoiy jarayonlarga xolis baho berishga yaqinlashishni va ijtimoiy hodisalarga munosib ta'sir ko'rsatish yo'llarini topishni anglatadi.

«Kasb» va «faoliyat» tushunchalarini ko'rib chiqayotganda qisqacha tahlil va umum e'tirof etgan tushunchalar bilan cheklanamiz, chunki ular muayyan muammolar ko'rib chiqilayotgandagina qiziqish uyg'otadi.

«Kasb» tushunchasi lotinchada professio, ya'ni maxsus nazariy bilimlarni va amaliy ko'nikmalarni taqozo etuvchi hamda hayot kechirishning oddiy manbai hisoblanuvchi mehnat faoliyati, mashg'ulot turi degan ma'noni anglatadi[2].

Tadqiqot metodologiyasi. Faoliyat nazariyasi masalalarini ishlab chiqishga bag'ishlangan adabiyotlarda «faoliyat» tushunchasiga turli xil yondashuvlar kuzatiladi. Jumladan, u kishilarning yo'naltirilgan faolligi tariqasida; inson hayot kechirishining yo'llari sifatida; xatti-harakatlar yig'indisidan hosil bo'ladigan real jarayon sifatida; ijtimoiy voqelikni o'zgartirish yo'llari va shunga o'xshash kabilar sifatida ko'rib chiqiladi. Ko'rinib turibdiki, har bir yondashuv ham yashab qolishga haqlidir.

Shu o'rinda «madaniyat» tushunchasining ta'rifi to'xtalsak, ularning soni yildan-yilga tobora oshib bormoqda. Masalan, amerikalik madaniyatshunoslar Alfred Kreber va Klayd Klakxonning hisoblashicha, 1950-yillarda 164 tani tashkil etgan bo'lgan bo'lsa[3], 1970-yillarning o'rtalariga kelib, fransuz olimi A. Mol bergan ma'lumotga ko'ra, ularning soni 250 tadan oshgan[4]. L. P. Kertmanning fikricha, 1987 yillarga kelib, ularning soni ikki barobar oshdi[5].

Eng avvalo, madaniyat hodisasini anglash jarayoni o'z ildizlari bilan antik falsafaga borib taqalishini ta'kidlash joiz. Biroq, biz mazkur tushuncha rivojlanishining alohida tarixiy bosqichlariga to'xtalib o'tamiz. «Madaniyat» so'zining etimologiyasiga murojaat etadigan bo'lsak, uning o'zagini Qadimgi Rim qo'lyozma yodgorliklarida uchratish mumkin.

Cultio – so'zi ishlov berish, qayta ishlash ma'nosini bildirgan...[6]. Lekin ba'zi tilshunolar «madaniyat» atamasi lotin tilidan kelib chiqqan deb hisoblaydilar[7]. Bunda nemis olimi V. Vundtning farazi qiziqish uyg'otadi, chunonchi u lotincha colore fe'lini asos sifatida oladi. Bu so'z o'z navbatida yerga ishlov berish, qayta ishlash degan ma'noni bildiradi. Shundan cullus agri yoki cultura agri – yerga ishlov berish tushunchalari kelib chiqqan[8]. Shunday qilib, avvalo bu atama yerga ishlov berish tushunchasini, to'g'rirog'i, hozirgi zamon tilida aytganda, uni madaniylashtirish ma'nosini bildirgan.

Keyinchalik tabiat yaratgan narsadan farqli ravishda, inson qo'li bilan yaratilgan barcha narsalar madaniyat deb ataladigan bo'ldi. Bora-bora «madaniyat» tushunchasi antik falsafada tafakkur qilish predmeti, inson bilim va ko'nikmalarining majmuasi, shuningdek faoliyatning natijasi sifatida tushunila boshlandi. O'zining boshlang'ich ma'nosida til uning muhim xususiyatini ochib berdi, ya'ni – madaniyat inson va uning faoliyati birligidir. Shundan kelib chiqib, madaniyat tushunchasiga ta'rif beradigan bo'lsak, «Madaniyat insonning faoliyat jarayoni, uning natijasida yaratilgan ma'naviy qadriyatlar bo'lib, o'z navbatida shaxsning shakllanishi va kamol topishida muhim omil hisoblangan ijtimoiy hodisadir»[9].

Mazkur muammo bilan shug'ullanayotgan ko'pgina tadqiqotchilarning fikricha, madaniyat atamasi zamonaviy ma'noga XVII asrda ega bo'ldi. Mustaqil tushuncha sifatida u nemis huquqshunosi va tarixchisi S. Pufendorf (1632–1694) asarlarida paydo bo'ldi[10].

Boshqa ma'lumotlarga ko'ra, «madaniyat» tushunchasi mustaqil leksik tushuncha sifatida XVIII asrdan, ya'ni Uyg'onish davridan buyon mavjud. Ilk bor «madaniyat» tushunchasiga ingliz tarixchisi va etnograf olimi E. B. Teylorning 187-yilda nashr etilgan «Ibtidoiy madaniyat kitobi»da ta'rif berilgan.

Rus tilida «madaniyat» so'zi XIX asrning 30-yillari o'rtalaridan beri mavjud. Shu o'rinda E. A. Ballerning «madaniyat» tushunchasiga bergan ta'rifi qo'shimchalikning iloji yo'q. YA'ni «madaniyat tarixiy hodisa bo'lib, insoniyat paydo bo'lganda yuzaga kelib, kishilik jamiyati o'zgarishi jarayonida o'zgarib boradi va yangi-yangi ko'rinish kasb etadi»[11].

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, madaniyat inson mehnati va tafakkurining mahsuli sifatida bilim va mehnat qurollari va hokazolarda o'z aksini topish xususiyatiga ega. Madaniyat ijtimoiy hayotning vorisiylik jihatini o'z ichiga olib, qadriyatlarni jamlash, ularni kelajak avlodlarga yetkazishga bevosita xizmat qiladi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, hozirgi vaqtgacha madaniyat hodisasi umum qabul qilingan tushuncha bo'lmasada, u atroflicha o'rganilgan desa bo'ladi.

Madaniyat – ko'pqirrali, serma'no tushuncha bo'lgani bois, mazkur hodisa ustida ilm-fanning turli sohalarida izlanish olib borayotgan olimlar (faylasuflar, madaniyatshunoslar, psixologlar, sotsiologlar, tarixchilar, siyosatshunoslar, boshqaruvchilar, pedagoglar) bosh qotirganlari sababli uni o'rganishga nisbatan turli yondashuv va yo'nalishlar yuzaga keladi.

Masalan, tarixiy yondashuvda ijtimoiy merosga; psixologik yondashuvda – insonlarning tabiiy muhitga moslashuviga urg'u berilsa, ideologik yondashuvda – madaniyat g'oyalar natijasi sifatida ko'rib chiqiladi. Va nihoyat, meyoriy yondashuvda – shaxs tomonidan ijtimoiy meyorlarni anglash tushuniladi va h. k. [12].

Madaniyat nazariyasining aksiologik (qadriyatli) nazariyasi e'tiborga molik nazariya hisoblanib, uning tarafdorlari madaniyatni inson tomonidan yaratilgan qadriyatlar majmuasi sifatida talqin qiladilar. Oxirgi paytlarda tarixchilar hamda madaniyatshunoslar orasida madaniyatni tadqiq qilishning sivilizatsiya tamoyili tarqalmoqda. Sivilizatsiya deganda, ijtimoiy-iqtisodiy formatsiyalar bilan doim ham mos kelavermaydigan ijtimoiy taraqqiyot, moddiy va ma'naviy madaniyatning bosqichini o'z ichiga olgan yirik ijtimoiy madaniy tizimlar tushuniladi[13].

Madaniyatni tushunishda yondashuvlar, nazariya va tamoyillarning turli-tumanligi ularning muqobilligi va tafovutligini emas, aksincha, bir-birini to'ldirishi, bir-biridan kelib chiqqanligi va o'zaro bog'liqligini bildiradi. Ushbu tushunchani aynan shu nuqtai nazardan talqin qilish, uning faoliyatli talqiniga ustuvor ahamiyat berish maqsadga muvofiq. Chunonchi, mazkur talqinga ko'ra, «madaniyatni tushunishda insonning faol tarixiy ijodkorlik faoliyati asos qilib olinadi, ya'ni ushbu faoliyat subyekti sifatida insonning o'z taraqqiyoti tushuniladi»[14]. Binobarin, inson faoliyatining barcha sohasida ikki asosiy madaniyat turi: moddiy va ma'naviy madaniyat tushunchasi mavjud.

Biroq madaniyat tarixi bo'yicha izlanish olib borgan olimlar, sotsiologlar bunday bo'linishning nisbiyligiga ishonch hosil qilmoqdalar. Bunda E. A. Ballerning talqini diqqatga sazovor bo'lib, unga ko'ra, «madaniyat – insonning borliq va tafakkurning barcha sohalaridagi ijodiy faoliyati bo'lib, u o'tmishda u yoki bu madaniy qadriyatlarda moddiylashtirilgan, shuningdek hozirgi kun va kelajakda avval orttirilgan tajribani o'rganish va kelgusida tabiat, jamiyat va insonning o'zini o'zgartirishga yo'naltirilgandir»[15].

O'z navbatida, har qanday sohadagi «kasbiy madaniyat» deganda, mazkur faoliyatning sifat ko'rsatkichi va taraqqiyoti tushunilib, u bilim, mahorat, ko'nikma va tajribani o'z ichiga oladi. Boshqacha aytganda, faoliyat subyekting muayyan kasbiy faoliyatda qo'llaniladigan sifatlarini qamrab oladi.

Kasbiy madaniyat muammosi bilan bog'liq qarashlarni o'rganish va umumlashtirish kasbiy madaniyat abstrakt holda

emas, balki kasbiy faoliyatning muayyan turi bilan bog'liq degan xulosaga kelishga imkon beradi. Bu o'z navbatida, kasbiy madaniyatning muayyan turlari va shakllarini tadqiq etishni taqozo etadi. Kasbiy madaniyat hodisasini milliy gvardiya tizimida faoliyat yuritayotgan xodim asosida ko'rib chiqish jarayonida ikkita bir-biriga bog'liq va bir-biridan kelib chiquvchi mezonlarni ko'rish mumkin:

birinchidan, harbiy xizmatchi va xodimning kasbiy madaniyati ijtimoiy hayot voqeligi hamda kasbiy alomatiga ko'ra;

ikkinchidan, bir-biriga aloqador bo'lgan kishilar katta ijtimoiy guruhining submadaniyati.

Umuman olganda, kasbiy madaniyat subyekti kasbiy guruh bo'lib, uning shakllanishi quyidagi ko'rinishda bo'lishi mumkin:

a) mehnatning ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlarining o'xshashligi; b) ular mehnatining bir-biriga mosligi; v) kasbiy faoliyat uchun muhim maxsus bilimlar mazmuni va hajmining mavjudligi;

g) amaliyotda mazkur faoliyatga tegishli umumiy uslub va vositalarning qo'llanishi; d) guruh a'zolari mentalitetining umumiyliigi.

Shuningdek, bunga milliy gvardiya tizimiga kadrlar tayyorlashning umummilliy tizimining mavjudligi ham kiradi.

Mazkur holatda maqsad va vazifalarning o'ziga xos xususiyatga egaligi, manfaatlar va mehnat sharoitlarining umumiyliigi, o'z qadriyatlar va odatlari, xulq-atvor meyorlari, standartlari va kasbiy til mezonlarini misol qilish mumkin.

Kasbiy madaniyat subyekti sifatida soha tizimi xodimlarining kasbiy guruhini tadqiq etishda, mazkur kasbiy guruhni boshqa ijtimoiy tuzilmalar, shuningdek kasbiy guruh va faoliyatlardan ajratib turadigan o'ziga xos alomatlarini aniqlab olish maqsadga muvofiq.

Milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlari o'z navbatida tarbiyachi hamdirlar, ya'ni jinoyatning oldini olish, oilaviy janjallarni ijobiy hal etish, voyaga yetmaganlar bilan ishlash, jamiyatga zarar yetkazuvchi boshqa har qanday huquqbuzarlar bilan tarbiyaviy ishlarni olib borish ularning kundalik ish faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi.

Milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy an'analari va urf-odatlar, xizmat xususiyatlari, meyoriy hujjatlar va jamoatchilik fikri ular kasbiy madaniyatining asosiy manbalari bo'lib xizmat qiladi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, bularning hammasi milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlari mentaliteti, xulq-atvor qoidalari, qadriyatlar va an'analarning shakllanishiga o'z ta'sirini o'tkazadi. Boshqa tarafdin, milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy madaniyati shaxs umumiy madaniyati unsurlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Bunda quyidagi mezonlar hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi:

– umumiy va maxsus ma'lumot, shuningdek milliy gvardiya tizimidagi muayyan ish tajribasi;

– kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan sifatlarining muayyan tizimiga ega bo'lish (milliy gvardiya harbiy xizmatchi

xodimlari uchun umumiy bo'lgan, muayyan kasbiy faoliyat uchun zaruriy bo'lgan o'ziga xos sifatlar – tezkorlik, kuzatuvchanlik, tartiblilik, nazorat qilish, ishlab chiqarish va h.k.).

Bular, o'z navbatida harbiy xizmatchi va xodimga xizmat majburiyatlarini samarali amalga oshirish, milliy gvardiya tizimida to'plangan kasbiy xorijiy tajribaga ega bo'lish, ularni xizmat faoliyatida ijobiy qo'llash imkonini beradi.

Shunga ko'ra, milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy madaniyatini quyidagi sohalarga ajratib ko'rsatish mumkin:

- maxsus vazifalarni bajarish qo'shinlarining qo'mondonlik-taktik faoliyati; - xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta'minlash; - xavfsizlikni huquqiy ta'minlash; - xalqaro harbiy hamkorlikni huquqiy ta'minlash; - iqtisodiy xavfsizlik; - aniqlash va qo'riqlash tizimlardan foydalanish bo'yicha qo'mondonlik-muhandislik faoliyati; - qo'riqlash bo'linmalarining qo'mondonlik-taktik faoliyati; - yo'l patrul xizmatining qo'mondonlik-taktik faoliyati; - patrul-post xizmatining qo'mondonlik-taktik faoliyati; - pasport tizimini huquqiy ta'minlash va h.k.

Tabiiyki, yuqorida keltirilgan xodimlar kasbiy madaniyatining umumiy hamda maxsus meyor va talablari mavjuddir.

Xulosa va takliflar. Milliy gvardiya tizimi kasbiy madaniyati kasbiy xizmat faoliyatida xodimning umumiy va nazariy tayyorgarlikka asoslangan yuqori kasbiy tayyorgarligi, milliy gvardiya tizimlarida xizmatni olib borishni kasbiy mahorati va tajribasining mahsuli bo'lib, xodimning shaxs umumiy madaniyati negizida o'z ustida ishlash va malakasini oshirish ko'nikmasi, shuningdek kundalik kasbiy faoliyat jarayonida mavjud bo'lgan kasbiy sifatlar zaxirasini qo'llay olish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Milliy gvardiya harbiy xizmatchi xodimlarining kasbiy madaniyati – har bir xodimning kasbiy mahorati va tajribasining mahsuli bo'lib, o'z ustida ishlash va malakasini oshirish ko'nikmasi hamda kundalik kasbiy faoliyat jarayonida mavjud bo'lgan kasbiy sifatlar zaxirasini doimiy ravishda takomillashtirib borishi.

Milliy gvardiya tizimining funksional faoliyati ko'pqirrali bo'lganligi sababli turli malakaga ega mutaxassislariga ehtiyoj sezadi. Bu ham huquqshunoslik, ham psixolog, ham boshqaruv, ham pedagogik, ham texnik-muhandislik, iqtisod va tibbiyot sohalarida bo'lishi mumkin. Shu bois milliy gvardiya tizimi doirasida tergovga qadar tekshiruv organi xodimi surishtiruvchi, tergovchi jamoat tartibini bo'zgan shaxslarni yoxud jinoyat qilgan, guvohlar va jabrlanuvchilarni aniqlash maqsadida boshqa shaxslar bilan muloqotda bo'ladi. Bu soha xodimlari kasbiy madaniyatining o'ziga xosligi uning kasbiy faoliyati mazmuni bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR

1. «O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi shaxsiy tarkibining odob-axloq qoidalari» O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi qo'mondonining 2022-yil 31-oktabrdagi 329-son buyrug'i.
2. Соколов Э. В. Культура и личность. – Л., 1972. – С. 498.
3. Wung W/ Volkerpsychologie B.10. Kultur und Geschichte. – Leipzig, 1920. – P. 14.
4. Моль А. Социодинамика культуры / Пер. с франц. – М., 1973. – С. 35.
5. Кертман Л. Е. История культуры стран Европы и Америки. – М., 1997. – С. 14.
6. Гришин А. А. Нравственная культура руководителя органа внутренних дел и пути её формирования // Нравственные и эстетические основы совершенствования профессиональной культуры руководителей органов внутренних дел: Труды Академии МВД СССР. – М., 1990.
7. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка. – М., 1993. – С. 293.
8. Тейлор Э. Первобытная культура. – М., 1989. – С. 3–36.
9. Abdullayev M., Umarov E. Madaniyatshunoslik asoslari: O'quv qo'llanmasi. – T., 2006. – 17-6.

-
10. Гуревич П. С. Культурология: Учебник. – М., 1996. – С. 18.
 11. Тейлор Э. Первобытная культура. – М., 1989. – С. 18.
 12. Философский энциклопедический словарь. – М., 1989. – С. 332–333.
 13. Эйхельберг Е. Л. Профессиональная культура инженера в современном обществе: Автореф. дис. ... канд. философ. наук. – Томск, 1989. – С. 6.
 14. Злобин Н. С. и др. Культура. Человек. Философия: к проблеме интеграции и развития // Вопросы философии. – 1982. – № 1. – С. 36.
 15. Баллер Э. А. Коммунизм. Культура. Человек. – М., 1979. – С. 32.